

Tað var sum at fáa eitt riddaraslag

Karsten Hoydal fylti 70 ár tann 28. mars. Í tí sambandinum prenta vit her eina samrøðu, sum Martin Næs hevði við hann í februar 1981.

Í samrøðuni greiðir Karsten frá fyrstu yrkingini, hann fekk á prent, hvussi tað liggur fyri hjá honum at arbeiða við føroyska málinum, sambandinum við Regin Dahl, arbeiðinum í nevndini, sum býtur út stuðul til útgávu av grannalandsbókmentum. Karsten sigur eisini sína meining um ummæli, týðingar og bókavirðing í Føroyum.

Nær byrjaði tú at yrking?

Eg veit nokkunda, nær eg byrjaði. Sum smádrongur dámdi mær sera væl at hoyra fólk syngja og kvæða, verstakliga rimorðini gjørdi mær nógvan mun og orindislegu, sum eg lærði meg ógvuliga skjótt. Eg lærði rættiliga skjótt at syngja ið, sum eg hoyrði.

Eg var 9 ára gamal, tá ið eg fyrstu lærði setti á ella royndi. Eg havi sagt tað onkundi fyrr. Tað var, tá ið eg la sjúkum einaförð fyri jói. Tá fekk eg tíðina at ganga við at royndu at gera orindi til kent salmalag. Og tað er tað fyrsta, eg veit um, at eg havi gjørt nakað við yrking.

Í árunum frá 1916–20, tá royndi eg ógvuliga oftani, men ikki fyrr enn eg var 19 ára gamal, helt eg meg hava fingið nokur orindi niður á pappirið, sum eg helt vera eina yrking. Og eg fór so til Rikard Long, hann var min gamli lærari, og Rikard tók ógvuliga væl undir við hesum her, og hann bað meg vælsignaðan um at lata seg fáa hana til Varðan. Hetta hevði eg ikki væntað. Eg hevði væntað, at hann lurtaði eitt sindur eftir mær og koyrdi meg so út. Henda yrkingin, sum æt Nattarljóð, kom so í Varðan, 12. bd., 1932. Annars kann eg nevna, at yrkingin var liðug í 1931.

Nakað, sum gjørdi mær ógvuliga stóran mun og vermdi meg um hjartað, tað var, tá ið eg kom gangandi oman eftir gotuni í Havni. Niðri við Sparikassan móti eg Mads Jacobsen, bókavörðinum, sum eisini var min gamli lærari. Hann piagdi at vera vikarur í Realskúlanum í Havni. Hann steðgaði á og takkaði mær fyri hesa yrkingina, sum var komin í Varðan. Tað helt eg vera sum at fáa eitt riddaraslag.

Kanst tú greiða eitt sindur frá, hvat tað er, tú yrkir um.

Við at lesa yrkingar minar, meini eg, at fólk vilja finna, hvat tað er í grundini, eg yrki um. Eg kann nevna, at ein yrking, sum i.d. Klettur, er um eina upplivan av sovørðum steinum, mosagrunum steinum, sum man ikki rættiliga sær, hvussu ljósir teir

eru, fyrr enn um dimmið. Hetta var um summardimmið, at eg yrkti hesa yrkingina. Hon er ein náttúruyrking, men við einum sindri av hugfarsligum, ella hvat skal man siga, heimspekiligum innihaldi eisini.

Ein yrking sum Bambusljóð, sum eg havi yrkt, eftir at eg var í Suðuramerika (1954–57), ja, hon sigur bæði frá náttúru og bambusvækstrinum, og hvat ið hesin kann brukast til. Teir bygdu m.a. hús av honum. Yrkingin sigur eisini eitt sindur frá fólkinum, sum baðu í hesum húsunum.

Minnið um Jakup Dahl er ein yrking, og tað er ein minnisyrking til henda slóðbrotaran í Føroyum. Tað er ein yrking um ein mann, til minnis um ein mann.

Og rapia varðar allir. Tað var ein yrking, sum eg yrkti aftaná, at henda fyrsta alombumban datt. Tá var tað líksum, at eg helt allar heimin skinka av hesum. Hon er um eina hending. Ein yrking eitur Til Ruth, sum er málarið Ruth Smith. Men tá serti, at eg yrkti um meg sjálvan uppi í øllum, fólk, fuglar og ís, naturnum og tey víðarskilti og umstøður, sum eru útan um meg.

Tú hefur skrivað bæði í bændum og ábændum máli. Hvussu er føroyskt málið at arbeiða við? Er tað málsliga nakar munur á arbeiði við yrking og við prósa?

Ja, tað er ein munur. Prosamenningar hava ofta fyrri at gera eina langa søgu burtur úr litlum og ongum, meðan yrkingarnar verða eldaðir, andin kemur yvir teir í lotuni, og so dikja teir á fyrri at fáa hetta, sum nú gevur sær til sjónar fyrri teimum í huganum, niður á pappirið beinanvegin. Men tað má so arbeiðast við hesum uppskotinum til eina yrking. Tað má oftani arbeiðast leingi, tað má og gera, í hvussu er. Summir kunnu fáa tað niður beinanvegin, sum tað skal vera.

Nú havi eg arbeitt so lítið við óbúndnum máli. Men har er tað, sum um man gongur rundan um eitt evni, sigur meiri um tað og breiðir seg meiri út, enn man ger í eini yrking. Í eini yrking ræður tað ofta um at gera hana so stutta og greiða og konsentreraða sum gjørligt.

Men viðvíkjandi málinum, so haldi eg, at mær hevur tað follið eins tungt í báðum førum, annaðhvørt eg fekst við at gera eina yrking ella skriva eina søgu, og tað kemst nokk av, at skúlin hjá mær í føroyskum hevur verið ov litil. Eg billi mær tað inn.

Karsten Hoydal hevur gjørt nógv við at týða yrkingar, longu í fyrsta yrkingasavniinum, Myrkríð reyða (1946), hevur hann eina týðing av storyrkingini Gras eftir danska skaldið Tom Kristensen.

Hvønn týðning heldur tú, at tað hevur fyrri okkum at kunna lesa utlendskar yrkingar á okkara egna máli?

Tað hevur ein óføra stóran týðning fyrri vøksturin og mykingina av málinum. At man fær loftað myndum og orðaleikum, sum vit kanska ikki hava frammanundan í føroyskum og soleiðis fær viðkað um sjonarringin og málbrúkið.

Men eg vil eisini siga, at tað, at týða úr føroyskum til hini málini, hevur stóran týðning fyrri okkum sum fólk. At vit sleppa út

um henda tranga heimin, sum Føroyar í grundini eru. At týða til føroyskt hevur nógv virði, tað er einki at ivast í. Fyrr havi eg hildið tað verið óneyðugt at týða úr teimum næstu norrønu málunum. Men eg havi eina órvisi sjón upp á tað í dag. Tað er eisini haðani, man kann fáa málsligar inspirationir.

Í nýggjari føroyskari bókmentasøgu verða Karsten Hoydal og Regin Dahl ofta flokkaðir saman sum eitt bindilið millum tvey bókmentalig ríðarskeið. Hvussu kennist hetta?

Ja, eg havi sæð, tað verður nevnt fleiri staðni, at vit eru eitt bindilið. Tað var eitt ættarlið av fólki, sum flest vórðu fødd um 1900. Eg skal ikki nevna tey øll, men teirra millum voru tveir av okkara stóru prosamennum, Martin Joensen og Heðin Brú. Hesin bókurin av fólki gjørdi nógv um seg í føroyskum bókmentum, summir skrivaðu á danskum og aðrir á føroyskum.

Vit komu so aftaná. Regin fæddur í áttán og eg í tolv. Tað var eitt lítið gløpp á. Men gløppið gjørdist uppattur størri, tá ið vit tóku loðarini millum okkum og teir næstu, ið tóku við. Vit fóru at yrking, eg fyrri í 1930-árunum og Regin miðskeiðis í 1930-árunum. Í 1937 kom hansara fyrsta bok út. Men so komu eingir aftur fyrri enn aftaná kríggj. Eg kann nevna, sum teir fyrstu: Tummás N. Djurhuus og Ólav Michelsen. Annars var tað soleiðis deyðligt.

Hvussu hevur sambandið verið millum Regin Dahl og teg?

Tað hevur verið ógvuliga lítið samband. Vit vistu av hvørjum øðrum. Vit buðu við hesar stóru floðirnar, árinar útan um Havnina, sum Jørgen-Frantz Jacobsen hevur skrivað um. Regin úti við Sandá, eg við Hoydalsá. Vit vistu av hvørjum øðrum, tað vistu vit. Men hann var 6 ár yngri enn eg, tað merkti nóg so nógv. Men vit hittust av og á niðri undir kríggjum, og hava hitst av og á, tá ið hann hevur verið her og ferðast; men nakað serligt samband hevur ikki verið millum okkum, heldur ikki brævasamband.

Tú hevur skrivað nógv ummæli, bæði um bókur og um list. Hvønn týðning heldur tú, at slík umrøða hevur?

Eg meini, at tað hevur heilt stóran týðning at skriva skilgøð ummæli. Tey kunnu siga tí, sum skrivar, nakað, sum hann kann taka at sær, og tað kann geva lesararum eina hylling á, hvat bókini er um og fáa vakt lesihugin hjá fólki.

Fyri tann skrivandi kenst tað ógvuliga snopisligt, fyrri at siga tað soleiðis, at tað, sum hann skrivar, verður ikki tikið upp á tunguna, at tað einki aftursvar fær nakrastaðni. Men, at tað er líkasam eitt rop út í tóman heim. Tað er ikki lætt at halda áfram at skriva, tá ið tað er upp á tann mátan.

Bokurnar, sum tú hevur skrivað, hevur tú givið út á ymsum forløgum, bæði á timum egna og á øðrum. Hvát heldur tú um føroyskt útgávuvirksemi í dag, tá ið tað snýr seg um útgávu av føroyskum fagrum bókmentum?

Tað er í Føroyum, sum tað er um allar

